

APIE IDENTITETUOSE: AMERIKOS IDENTITETAI

KONFLIKTĄ PIETŲ LIETUVIŲ

Su istoriku iš Brazilijos [Ericku Reise Godliausku Zenu](#), kuris aktyviai krapšto atvirus istoriografijos nervus, jį kalbinusiam Laurynui Šedvydžiui pirmą kartą teko susidurti 2013 metais, kai Erickas vizitavo Vytauto Didžiojo Universitete, be to, [vasarą skaitė paskaitą Kauno Laisvajame Universitete apie lietuvių išeivius į Pietų Ameriką](#). Proga šiam interviu buvo labai nebloga – praeitų, 2014, metų pabaigoje Erickas išleido savo trečiąją studiją *Identidade em Conflito: Os imigrantes lituanos na Argentina, no Brasil e no Uruguai* (“Identitetas konflikte: Lietuvių migrantai į Argentina, Braziliją ir Urugvajų”). Kartu tai yra ir bandymas sukurti begėdišką reklamą išversti ir išleisti šias studijas lietuvių kalba, nes autorius daugiausiai rašo portugališkai.

Pietų Amerikos Lietuvių bendruomenė beveik nefunkcionuoja Lietuvos viešajame diskurse, nepaisant to, kad ji gana gausi, o jūs tiriате šios bendruomenės istoriją. Kas lėmė jūsų susidomėjimą šia bendruomene ir koks jos vaidmuo Brazilijos visuomenėje.

Aš pradėjau tirti Lietuvių išeivių bendruomenę studijuodamas istoriją São Paulo Universitete. Paskutiniame XX a. dešimtmetyje Brazilijoje, o konkrečiai São Paulo valstijoje, įvyko archyvinė revoliucija, nes Slaptosios Policijos archyvas buvo atvertas tyrėjams. Aš tyrinėčiau Prezidento Getulio Vargaso valdymo laikotarpį (1930-1945 m.). Vargasas buvo diktatorius, o jo valdymui įtaka buvo padariusi itališkojo ir portugališkojo fašizmo ideologija. Taigi, vykdydamas tyrimus šiame

archyve atradau laikraščių lietuvių kalba. Aš iš karto supratau, kokia tai kalba, nes tai – mano močiutės kalba. Dauguma šių laikraščių buvo komunistinių ar kairiųjų pažiūrų, o tai mane nustebino, nes Šaltojo Karo metu niekas lietuvių bendruomenėje net neminėjo, kad egzistavo Lietuvių komunistų organizacijų Brazilijoje, arba kad komunistų aktyvistai buvo suiminėjami, ištremiami iš šalies ar represuojami žudant, todėl aš ir pradėjau tirti šią temą.

Šiuo metu Lietuvių bendruomenė Brazilijoje yra labai nedidelė: 20000 žmonių, daugiausiai susitelkusių São Paulo apylinkėse. Kas įdomu politinė prasme, kad Lietuviai buvo dalimi visų svarbių politinių judėjimų bei ideologinių organizacijų – nuo komunistų iki fašistų.

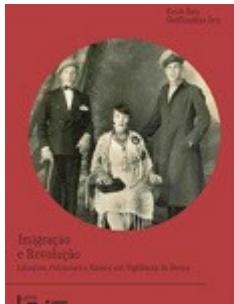
Brazilijos lietuviai. BLJS nuotrauka. 2013.

Jūs išleidote jau trečiąją knygą apie Lietuvių diasporą Pietų Amerikoje, tačiau dėl kalbinių barjerų jos beveik nežinomos Lietuvos visuomenei. Trumpai pristatykite šias knygas.

Mano pirmosios knygos pavadinimas išvertus (*O Germe da Revolução. A Comunidade Lituana Sob Vigilância do DEOPS (1924 - 1950)*, Humanitas, 2006) reiškia "Revoliucijos užkratas: Lietuvių bendruomenė sekama Deops (Brazilijos saugumo organizacijos)". Knyga buvo paremta Slaptosios policijos archyvu, iš kurio rinkau medžiagą apie lietuvių politinius aktyvistus, kurie buvo suimti Brazilijoje, jų organizacijas bei laikraščius. Įdomiausia, kad ne tik komunistų ar anarchistų organizacijų nariai buvo suiminėjami, o jų organizacijos uždarinėjamos Brazilijos valdžios. Gelio Vargaso diktatūros metu buvo laikomasi labai nacionalistinės politikos, Brazilijos valdžiai verčiant juos asimiliuotis. Taigi Brazilija pradėjo trukdyti naudoti užsienio kalbas rengti publikacijoms ar mokyti. Daugelis etninių mokyklų buvo uždarytos. Antrojo Pasaulinio Karo metu, viešojoje vietoje kalbėti užsienio kalba buvo uždrausta. Šiuo laikotarpiu dauguma Lietuvių organizacijų ir publikacijų tapo pagrindinėmis, ir štai kodėl Slaptosios Policijos archyvas yra toks įdomus tyrėjams. Šios knygos pavadinimas buvo įkvėptas policijos informanto, kuris savo teiginiuose slaptajai policijai teigė, kad kiekvienas imigrantas iš Rytų Europos buvo užkrėstas bolševikinės revoliucijos užkratu ir kad juos reikia sekti ir stebėti, nes jie iš prigimties yra pavojingi.

Mano antroji knyga vadinasi (*Imigração e Revolução: Lituanos, Poloneses e Russos sob Vigilância do Deops*, Edusp, 2010) "Imigracija ir Revoliucija: lietuviai, lenkai ir rusai sekami Deops", kuri atsirado kaip mano magistro darbo rezultatas. Mano darbo vadovas siūlė palyginti įvairias imigrantų grupes ir įvertinti lietuvių, lenkų ir rusų imigrantų politines organizacijas ir kaip Brazilijos valdžia su jomis elgėsi Getúlio Vargaso valdymo periodu.

Pati naujausia knyga vadinasi "Identitetas konflikte: Lietuvių migrantai Argentinoje, Brazilijoje ir Urugvajuje" (*Identidade em Conflito: Os imigrantes lituanos na Argentina, no Brasil e no Uruguai*, Primeira, 2014), kuri yra mano daktaro disertacijos rezultatas. Atlikdamas ankstesnius tyrimus, aš supratau, kad lietuvių organizacijos sugebėjo nuolatos kontaktuoti ir išlaikyti tinklus įvairiose valstybėse, taigi laikraštis leidžiamas Urugvajuje ar Argentinoje buvo platinamas ir Brazilijoje. Mano tikslas yra parodyti, kaip lietuviai sugebėjo organizuotis Argentinoje, Brazilijoje ir Urugvajuje ir išlaikyti savo bendruomeniškumą Pietų Amerikoje, kurdami tarpvalstybinius tinklus.

Argentinoje ir Urugvajuje lietuviai organizavosi, remdamiesi skirtingomis pasaulėžiūros vizijomis – tiek kairieji, tiek dešinieji. Kalbant tiksliau, tai nebuvo savaime suprantamas, natūralus, išsiskiręs tautiškumo jausmas ar nacionalistinės ar katalikiškos perspektyvos, kurios sukūrė jų identitetus išėivijoje. Amerikoje lietuviai nuolatos tarpusavyje ginčijosi dėl skirtingų politinių plotmių: kiekviena organizacija turėjo laikraštį, spaustuve, biblioteką, kurioje mokyta lietuvių kalbos, liaudies muzikos, tautinių šoki ir t.t. Kiekviena organizacija stengėsi tam įtraukti lietuvius kiekviename jų gyvenimo aspekte, ir, kad išlaikytų ryšius, pavertė šią bendruomenę labai gyva ir aktyvia.

Taip pat svarbu suprasti tai, kad kairiųjų lietuvių judėjimą, kuris buvo daugiausiai komunistinis, Pietų Amerikoje pribaugė ne gailėstis ar apgailėstavimas dėl paramos Sovietų Sąjungai ir ne konfliktas tarp politinės ideologijos ir tautiškumo. Didžiausia problema buvo, kad kiekvienoje aptariamoje valstybėje kaip Šaltojo Karo pasekmė prasidėjo represijos. Pavyzdžiui, lietuvių kairiosios organizacijos

Urugvajuje turėjo savo būstinę Montevidėjaus mieste, bet kariuomenė šią būstinę padegė vos įvedus karinę diktatūrą. Pro-sovietinės lietuvių organizacijos Brazilijoje buvo Slaptosios Policijos uždarytos XX a. 6 dešimtmetyje. Vien tik Argentinoje jos išliko aktyvios iki paskutinio XX a. dešimtmečio, kada organizacija buvo uždaryta dėl administracinių problemų.

Kaip dabartinė geopolitinė situacija Rytų Europoje atrodo iš Pietų Amerikos žemyno?

Aš manau, kad dauguma brazilų ignoruoja situaciją Rytų Europoje, ir tarptautinė spauda jiems nepadeda. Europos studijos Brazilijoje yra susietos su Vakarų Europa, pirmiausiai Portugalija, Ispanija ir Prancūzija. Todėl mes neturime Rytų Europos specialistų, nors Rusijos ir Eurazijos studijos tampa labai svarbios.

Svarbu suprasti, kad Brazilija turi tiesioginius santykius su Rusija. BRICS (Brazilijos, Rusijos, Kinijos ir Pietų Afrikos Respublikos organizacija) yra reali, ir svarbu, jog šios organizacijos vadovavimas ką tik Brazilijos buvo perduotas Rusijai. Taip pat funkcionuoja bendras bankas, finansuojantis infrastruktūrinius projektus ir remiantis komercinius ryšius šių valstybių valiutomis. Mes galime stebėti tą patį bendradarbiavimą karinių projektų srityje: pavyzdžiui, Brazilija perka visus savo sraigtasparnius ir priešlėktuvinę gynybą iš Rusijos. Taigi Brazilija bent jau kol kas matė Rusiją kaip partnerę, ir todėl Brazilijos vyriausybė nekritikuoja V. Putino veiksmų Ukrainoje, lygiai tą patį galima pasakyti apie kitas Pietų Amerikos valstybes ir valstybes, kurios yra organizacijos "Mercosul" dalimi.

Aš, kaip istorikas, bandau populiarinti Rytų Europos studijas šioje šalyje. Ir stengiausi sukurti galimybes akademiniams mainams su Rytų Europos institucijomis, tačiau tą pasiekti yra labai sunku. Šiuo metu aš rašau knygą portugalų kalba apie Lietuvos istoriją, ir planuoju parašyti knygą apie Baltijos šalių istoriją, nes tokių neįmanoma rasti.

Kalbino [Laurynas Šedvydis](#)

[Kauno žinios, 2015-01-11](#)

